

Deepening the Islamic Revolution in East Africa: Strategies and Approaches

Seyed Ali Kheradmandan Saadi

PhD Candidate in Strategic Cultural Management, Supreme National Defense University, Tehran, Iran (Corresponding Author)
Email: lkheradmandan@yahoo.co.in

Manouchehr Mottaki

Professor, Faculty of International Relations, Ministry of Foreign Affairs, Tehran, Iran.

Mohsen Shaterzadeh

Assistant Professor, Tehran Space Research Institute, Tehran, Iran

Kazem Sam Daliri

Associate Professor, Supreme National Defense University, Tehran, Iran

Abstract

The deepening of the Islamic Revolution in East Africa depends on proactive public diplomacy across political, social, economic, and cultural domains. To achieve the research objectives, accessible documents and relevant sources were examined. The study's target population comprised 30 purposefully selected experts from institutions and organizations such as embassies, the Islamic Culture and Relations Organization, the International Affairs Deputy of the Seminary, Al-Mustafa International University, Supreme National Defense University, the University of Tehran, and the Faculty of Foreign Affairs. Data collection involved scientific documents (library-based descriptive note-taking) and in-depth semi-structured interviews, analyzed using a descriptive approach. The study aimed to identify and explain the dimensions, components, and effective strategies in cultural, political, and economic diplomacy, highlighting the importance of these variables for establishing a new position through a practical and optimal model. After collecting, analyzing, and synthesizing responses, strategies in each domain were extracted, categorized, and presented. Findings indicated that these factors and components play a critical role in advancing the Islamic Revolution in the region, while also revealing neglected economic, political, and cultural components. Ultimately, the results demonstrate a direct and significant relationship between cultural, political, and economic factors and the deepening of the Islamic Revolution in East Africa.

Keywords: Deepening, Islamic Revolution, East Africa, Cultural Strategy, Political Strategy, Economic Strategy

راهکار عمق بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا

سید علی خردمندان سعدی

دانشجوی دکتری مدیریت استراتژیک فرهنگی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Email: lkheradmandan@yahoo.co.in

منوچهر متکی

استاد دانشکده روابط بین الملل وزارت امور خارجه، تهران، ایران.

محسن شاطرزاده

استادیار پژوهشگاه فضایی، تهران، ایران.

کاظم سام دلیری

دانشیار دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

چکیده

عمق بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا در گرو دیپلماسی عمومی فعال در عرصه های مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. برای دستیابی به اهداف پژوهش، اسناد قابل دسترس و مراجع مربوط، مورد مطالعه قرار گرفت. جامعه آماری در این پژوهش ۳۰ نفر به صورت جامعه خبرگی هدفمند هدایت شده انتخاب شده است که شامل افرادی از نهادها و سازمان هایی از قبیل: سفارتخانه ها، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، معاونت بین الملل حوزه علمیه، جامعه المصطفی، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشگاه تهران و دانشکده وزارت امور خارجه است. روش گردآوری اطلاعات، استفاده از مدارک علمی (کتابخانه ای با تکنیک فیش برداری توصیفی) و مصاحبه عمیق با تکنیک مصاحبه نیمه هدایت شده و استفاده از روش تجزیه و تحلیل توصیفی بوده است. در این پژوهش در صدد توصیف ابعاد، مؤلفه ها و راهکارهای مؤثر در دیپلماسی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی و نیز تبیین اهمیت متغیرهای مورد بررسی برای کشف و طراحی موقعیت جدید در قالب مدلی کاربردی و مطلوب بوده ایم. پس از گردآوری پاسخ ها، تجزیه، تحلیل و جمع بندی آن ها، راهکارهای هر حوزه استخراج، طبقه بندی و ارائه شد. نتایج نشان داد که این عوامل و مؤلفه ها در دستیابی به تعمیق انقلاب اسلامی در منطقه مزبور از اهمیت بالایی برخوردارند. ضمن اینکه روشن شد، چه مؤلفه های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مورد غفلت قرار گرفته اند. در نهایت نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین مؤلفه های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی با عمق بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا، رابطه مستقیم و معناداری برقرار است.

کلیدواژه ها: عمق بخشی، انقلاب اسلامی، شرق آفریقا، راهکار فرهنگی، راهکار سیاسی، راهکار اقتصادی.

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران، سعادت انسان در کل جامعه بشری را آرمان خود قرار داده و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می‌داند. بنابراین در عین خودداری کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر، از مبارزه حق‌طلبانه مستضعفان در برابر مستکبران در هر نقطه جهان حمایت می‌کند. در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ جامعه ایرانی با چنین ویژگی‌هایی یاد شده است: الهام‌بخش، فعال و مؤثر در جهان اسلام با تحکیم الگوی مردم‌سالاری دینی، توسعه کارآمد، جامعه اخلاقی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی، تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای بر اساس تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی^(ره) دارای تعامل سازنده و مؤثر با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و مصلحت. یکی از روش‌های پیشرفت و توسعه کشورمان در سال ۱۴۰۴ افزایش و گسترش عمق راهبردی کشورمان برای بازدارندگی دفاعی، سیاسی و اقتصادی در مقابل تهاجمات دشمنان است علاوه بر این یکی از بندهای مهم در سند چشم‌انداز کشورمان تعیین عمق راهبردی (عمق حوزه نفوذ) برای تأمین امنیت در ابعاد مختلف و بازدارندگی دشمن از دست زدن به اعمال خصمانه است. جمهوری اسلامی ضمن وقوف به اهمیت راهبرد عوامل جغرافیایی، اقماری و کشورهای هم‌سو در مناطق سوق‌الجیشی جهان و نشر ایدئولوژی در صحنه عملیاتی، بیشترین نقش را در تحقق پیروزی‌ها و شکست‌های آینده خواهد داشت، با به‌کارگیری این راهبرد توانسته تا حدودی عمق راهبردی خود را در سطح جهان به‌ویژه منطقه حساس خاورمیانه گسترش دهد. پس دستیابی به جایگاه ارزشمند و ایفای نقش مؤثر در منطقه خاورمیانه، همواره یکی از اهداف سیاست خارجی ایران بوده است که در راستای تحقق آن در آفریقا به‌خصوص شرق آن ارائه راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در این منطقه مورد توجه این تحقیق است. یکی از اصول اساسی در جهت تبیین و پیاده‌سازی راهبرد بازدارندگی که در سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشورمان جزء اصول اساسی مبانی دفاعی کشور بیان شده است، عمق‌بخشی راهبردی است که البته با توجه به فعالیت‌های بسیاری که دولت‌مردان و سیاست‌مداران کشور در خصوص عمق راهبردی کشور و توسعه و گسترش

آن، انجام داده‌اند، اکنون جمهوری اسلامی ایران از عمق راهبردی خوبی در ابعاد مختلف برخوردار است، تا جایی که می‌تواند بر روی مراحل تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌های کشورهای متخاصم و افکار عمومی جهان، به‌ویژه مردم کشورهای اسلامی نسبت به ایران تأثیر بگذارد. این به آن معنا نیست که این حد از عمق‌بخشی مطلوب است؛ چراکه اگر ایران می‌خواهد طبق سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، قدرت اول در منطقه از لحاظ علمی، فناوری و اقتصادی باشد، نیاز است، که این عمق‌بخشی، بسیار وسیع‌تر و از همه مهم‌تر بادوام‌تر شود. بر این اساس عمق راهبردی سیاسی که در دو بُعد داخلی و خارجی مورد بررسی قرار می‌گیرد، شامل بندی با عنوان گروه‌های اسلامی و انقلابی است.

با این تعریف که یکی از راه‌های عمق‌بخشی راهبردی در بُعد خارجی حمایت از گروه‌های مردمی هم‌سو است که در راستای مخالفت با قدرت‌های بزرگ به‌ویژه با دولت‌های متخاصم با انقلاب اسلامی ایران هستند. این گروه‌ها هم‌اکنون در حساس‌ترین مناطقی که می‌تواند، هر آن موجودیت قدرت‌های متخاصم را مورد تهدید قرار دهند، ایجاد شده‌اند. از طرف دیگر حضور در مناطق حیاتی تحت پوشش و سلطه دشمن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا همراهی و حتی کمک به روی کار آمدن گروه‌های ضد استکباری غیرمسلمان در مناطق حساس که برای دشمن از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است، یکی از عواملی است، که می‌تواند عمق راهبردی کشورمان را توسعه دهد. علاوه بر موارد فوق افکار عمومی مردم کشورهای اسلامی را نباید مورد غفلت قرار داد، یکی از راهبردهایی که کشورها و حتی گروه‌های مردمی و غیردولتی برای به کرسی نشاندن سیاست‌ها و خط‌مشی‌های خود در داخل و یا در سطح بین‌المللی دارند، سوار شدن بر موج افکار عمومی مردم است. قدرت شگرفی که کشورها و گروه‌ها از آن به نحو شایسته‌ای می‌توانند، استفاده کنند.

این تحقیق به دنبال شناسایی راهکارهای دیپلماسی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا است. نظر به اینکه هر یک از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و مراکز فرهنگی، سیاسی و اقتصادی خارج از کشور دارای ماهیت و کارکرد منحصر به فردی هستند، تاکنون تلاشی برای تدوین یک راهکار

که همه آن‌ها با ابتدای به آن بتوانند عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا را متناسب با مشخصات خود به شیوه مناسب طراحی و اجرا کنند، صورت نگرفته است. در صحنه عمل نیز با توجه به تفاوت در مأموریت، ساختار و فرهنگ سازمانی هر یک از این دستگاه‌ها، در اختیار داشتن «راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا» به‌عنوان یک نیاز اساسی مطرح است. با این وصف، دغدغه اصلی این تحقیق با توجه به فقدان راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا چگونگی و چستی یک راهکار است که در سطح کلان، کیفیت عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در این منطقه را مورد شناسایی قرار داده و نسبت به اعتبار سنجی و معرفی آن اقدام کند. همچنین در زمینه اهمیت این تحقیق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

❖ طبق فرمایشات مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان سپاه پاسداران با عنایت به وضعیت حاد منطقه و فشارهای محور متخاصم، با ادبیات بی‌سابقه‌ای بر حیاتی بودن عمق راهبردی کشورمان تأکید داشتند (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۸/۰۷/۱۰) و از آنجاکه ایران نه‌تنها هیچ سابقه استعماری در آفریقا نداشته است، بلکه منشأ تحولات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی (تمدن‌سازی) در این قاره بوده است، زمینه‌سازی دیپلماسی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بر اساس دکترین ولایت فقیه و امامت برای ایجاد امت اسلامی و حرکت به سمت تمدن نوین اسلامی و ظهور منجی عالم کاملاً مهیا شده است؛

❖ آفریقا به‌لحاظ جغرافیای سیاسی، امروزه یکی از کانون‌های مهم اسلام در جهان است (خرم روز، ۱۳۹۴: ۶۶)؛

❖ به‌لحاظ دینی نیز بیش از ۵۰ درصد جمعیت این قاره را که بالغ بر ۵۴ کشور است، مسلمانان تشکیل می‌دهند (جمعی از مؤلفان، ۱۳۹۷: ۱۰۴)؛

❖ جمعیت شیعیان نیز در این قاره قابل توجه است؛ بعد از انقلاب اسلامی ایران حرکت تشیع و ترویج آن وارد مرحله جدید خود شده که روزبه‌روز شاهد گسترش این حرکت و تزايد تعداد شیعیان هستیم؛

❖ نزدیک به ۳۰ کشور آفریقایی در سازمان کنفرانس اسلامی عضویت دارند که این خود اهمیت ارائه راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا را پررنگ‌تر می‌کند (حکیمی، ۱۳۸۵: ۸۹)؛

❖ علاقه مردم آفریقا به‌ویژه مسلمانان به جمهوری اسلامی و الگو قرار دادن اقدامات استعمار ستیزانه جمهوری اسلامی ایران؛

❖ وجود محیط مناسب برای نقش‌آفرینی دیپلماسی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران. نیز از مسائلی هستند، که بر اهمیت این پژوهش می‌افزایند (سمیعی اصفهانی، ۱۳۹۱: ۴۵)؛

تمامی این موارد اهمیت پرداختن به موضوع را مضاعف می‌کند. بنابراین سؤال اصلی تحقیق عبارت است از اینکه راهکارهای عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا کدام است؟

بنابراین بر اساس خلأ پژوهشی، ضرورت پژوهش و نظر به اینکه هر یک از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و مراکز فرهنگی خارج از کشور دارای ماهیت و کارکرد منحصر به فردی هستند، تاکنون تلاشی برای تدوین راهکارهای مناسب که همه آن‌ها با تکیه به آن بتوانند عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا را متناسب با مشخصات خود به شیوه مناسب طراحی و اجرا کنند صورت نگرفته است؛ اما در صحنه عمل به‌رغم وجود تفاوت در مأموریت، ساختار و فرهنگ سازمانی هر یک از آن‌ها در اختیار داشتن «راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا» به‌عنوان یک نیاز اساسی مطرح است. با این وصف، دغدغه اصلی این تحقیق با توجه به فقدان راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا چگونگی و چستی راهکار است که در سطح کلان، کیفیت عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا را مورد شناسایی قرار داده و نسبت به اعتبار سنجی و معرفی آن اقدام کند.

۱. مفهوم‌شناسی تحقیق

تحقیقات و پژوهش‌های گذشته نشان‌دهنده آن است که اطلاعات مختلفی البته به صورت توصیفی-تحلیلی در خصوص مسائل فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مردم این کشورها (تانزانیا، کنیا و اوگاندا) گردآوری شده است. در این راستا مفهوم‌شناسی متغیرها به نحو زیر ارائه می‌شود:

انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی ایران در بهمن ۱۳۵۷ به رهبری امام خمینی^(ره) به پیروزی رسید. انقلاب در لغت به معنای درآمدن از صورتی به صورت دیگر و دگرگون شدن است و در اصطلاح به دگرگونی بنیادی در نظام اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی در یک جامعه اطلاق می‌شود (آشوری، ۱۴۰۲: ۴۷).

شرق آفریقا

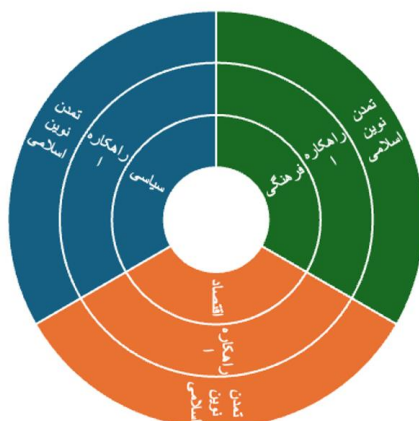
شرق آفریقا به دو بخش کبیر (عام) و صغیر (خاص) شامل کشورهایی است که در ادامه ذکر شده است: کنیا، تانزانیا، اوگاندا (شرق آفریقای خاص)، جیبوتی، اریتره، اتیوپی، سومالی، موزامبیک، ماداگاسکار، مالاوی، زامبیا، زیمبابوه، بوروندی، رواندا، مجمع‌الجزایر قمر، موریس، سیشل (شرق آفریقای کبیر)، (عرب احمدی، ۱۳۹۱: ۱۸۶).

راهکار

هر نوع اقدام و روش لازم در جهت نیل به هدف، راهکار نامیده می‌شود.

۲. چهارچوب مفهومی

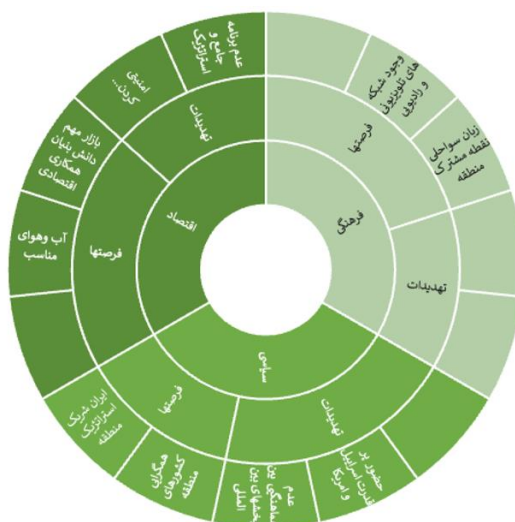
نظر به اینکه این تحقیق از نوع علی نیست و الزامی به وجود فرضیه نیست در واقع چهارچوب نظری که مبین جهات روابط بین متغیرها باشد، وجود ندارد، بلکه از چهارچوب مفهومی استفاده می‌کنیم که طی آن مؤلفه‌های اساسی مورد مطالعه را احصا سپس ذیل آن‌ها مشخص می‌کنیم که هر یک شامل چه عناصری می‌شوند.

شکل ۱: ابعاد و مؤلفه‌های عمق‌بخشی جمهوری اسلامی ایران در شرق آفریقا (به صورت فراکلان)

شکل ۲: ابعاد و مؤلفه‌های عمق‌بخشی جمهوری اسلامی ایران در شرق آفریقا (به صورت کلان)

شکل ۳: ابعاد و مولفه‌های عمق‌بخشی جمهوری اسلامی ایران در شرق آفریقا (به صورت خرد)

۳. پیشینه تحقیق

مرور پژوهش‌های جمع‌آوری شده در خصوص «راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا» گواه کاستی‌ها و ضعف‌ها در این حوزه بوده تا جایی که هرچند برخی از این تحقیقات مربوط به منطقه شرق آفریقا هستند و حوزه‌های مختلفی در این منطقه را مورد بررسی قرار داده‌اند و تا حدی یاری‌رسان پژوهش ما می‌باشند؛ اما در هیچ‌کدام «راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا» مورد بررسی قرار نگرفته است، تا جایی که نوآوری پژوهش حاضر در این است، که تلاش خواهد کرد، با بهره‌گیری از تمامی منابع موجود و در دسترس، «راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا» را ارائه کند. شماری از کتاب‌ها، مقالات، پژوهش‌ها در این زمینه در ذیل آورده شده‌اند:

عرب احمدی (۱۴۰۰)، در پژوهش خود با عنوان: «جایگاه ایرانیان در توسعه فرهنگ و تمدن شرق آفریقا»، علاوه بر توضیحات کامل در مورد آثار و ابنیه تاریخی ایرانی در

کشورهای شرق و جنوب شرق آفریقا، تاریخ مهاجرت ایرانیان به شرق آفریقا و نقش تأثیرگذار آن‌ها در گسترش فرهنگ و تمدن سواحل و جزایر شرق آفریقا را نیز بررسی کرد. عرب احمدی (۱۳۹۵)، در بررسی «میراث ملموس فرهنگی ایرانی در شرق آفریقا»، ضمن توضیح مختصری در ارتباط با اوضاع سیاسی و اجتماعی تانزانیا و بااهمیت شمردن آن به‌عنوان یکی از کشورهای بانفوذ در منطقه شرق آفریقا به بررسی اجمالی وضعیت مسلمانان در این کشور پرداخته است.

عرب احمدی (۱۳۹۵)، در پژوهش خود با عنوان «اسلام و مسلمانان در کنیا»، به این نتیجه رسید که غالب کمک‌ها و امدادهای صورت گرفته از کشورهای یاد شده، بالأخص عربستان سعودی برای تبلیغ گسترده در این ممالک بوده و درصدد است، تا نسل جدیدی از روحانیون وابسته خود را در رأس جماعات اسلامی این کشورها قرار داده، موقعیت خود را در شرق آفریقا هر چه بیشتر مستحکم سازد. این امر، بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و معرفی مذهب تشیع به مسلمانان این قاره به‌عنوان مکتبی پویا و انقلابی هر چه بیشتر تشدید گشت و از آن زمان، مبارزه با افکار و اندیشه‌های شیعی در رأس برنامه‌های وهابیان قرار گرفته است.

بخشی (۱۳۹۴)، در پژوهش خود با عنوان: «تداوم چرخه بحران: درگیری و گرفتاری آفریقا با چالش و جنگ»، به باور نویسنده، قاره آفریقا دیرزمانی است، به‌عنوان یکی از بحران‌زده‌ترین مناطق جهان شناخته شده است. بسیاری از کشورهای این منطقه به‌نوعی از مشکلاتی از قبیل درگیری‌های سیاسی، بحران‌های هویتی و رقابت‌های بین دولتی رنج می‌برند. همچنین نزاع‌های ایدئولوژیک، اختلافات مرزی و تداوم نظامیگری بر مشکلات این منطقه افزوده است. در موضوع اقتصاد خبر خوش برای این قاره، رشد پنج تا شش درصدی اقتصاد بود که نسبت به سال قبل، حدود یک درصد افزایش داشته است؛ هرچند نوسان قیمت نفت از اواسط سال ۹۳ برای کشورهای صادرکننده نفت به‌ویژه نیجریه، آنگولا و سودان جنوبی هشداردهنده بوده است.

احمدی نوح‌دانی (۱۳۹۲)، در پژوهش خود با عنوان: «سیاست خارجی ایران در آفریقا (ژئوپلیتیک واقع‌گرا)»، رهیافت سیاست خارجی ایران در این کشورها را ناشی از ژئوپلیتیک واقع‌گرا و رقابت با سلطه قدرت هژمونیک آمریکا دانست.

شکیبا (۱۳۸۸)، در پژوهش خود با عنوان: «تأثیر زبان و فرهنگ فارسی بر زبان و فرهنگ سواحل آفریقایی»، چنین نتیجه‌گیری کرد که پدید آمدن اجتماعات سواحیلی بین قرن‌های ۱۲ تا ۱۵ میلادی به وقوع پیوسته است. این امر در واقع نشانگر تأثیر اسلام و ایران در تکوین فرهنگ و تمدن سواحلی است. حضور و فعالیت ایرانیان در سواحل شرقی و جنوب آفریقا مورد تأیید همگان بوده و ایرانی‌ها حتی از زمان هخامنشیان، شرق آفریقا را می‌شناخته و با مردمان آن نواحی دادوستد تجاری، فرهنگی داشته‌اند. زبان سواحیلی بدون تردید از زبان فارسی تأثیر پذیرفته و ساختار آن زبان شباهت بسیاری با فارسی دارد. علاوه بر آن، سنت‌ها و فرهنگ ایرانی و شیرازی در منطقه کاملاً مشهود است.

بررسی پیشینه و سوابق پژوهش‌ها حاکی از آن است، که اطلاعات مختلفی البته به‌صورت توصیفی-تحلیلی در خصوص مسائل سیاسی اقتصادی و فرهنگی از جمله حضور شیعیان و مسلمانان ایرانی‌الاصل در منطقه، زمینه‌ها، موانع و مشکلات بین‌المللی و منطقه‌ای، تأثیرات انقلاب اسلامی به‌ویژه تفکرات امام خمینی^(ره) و تأثیر هدایت‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی بر مردم این کشورها (تانزانیا، کنیا و اوگاندا) گردآوری و برخی راهبردها و پیشنهادها کلی ارائه شده است. ضمن آنکه در خصوص تأثیر انقلاب اسلامی در منطقه و نقش برخی فرق اسلامی شیعی، وضعیت اسفبار فرهنگی، نقش امام خمینی^(ره) و غیره نیز اشاراتی شده است؛ اما در هیچ پژوهشی (راهکار) عمق‌بخشی (نفوذ نرم) انقلاب اسلامی در شرق آفریقا (تانزانیا، کنیا و اوگاندا)، لحاظ نشده است که دست‌مایه قرار گرفتن (راهکار) حضور جمهوری اسلامی ایران. در منطقه شرق آفریقا پارادایم نوآوری این پژوهش است.

۴. روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر، یک پژوهش کاربردی- توسعه‌ای است. بدین‌صورت که به‌دلیل مؤثر بودن برای لایه‌های سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کاربردی و به لحاظ تدوین راهبرد، توسعه‌ای است. روش مورد استفاده در این پژوهش، روش کیفی (تحلیلی) است که در فازهای مختلف از ابزارهای گوناگون همچون منابع مکتوب سایت‌های رسمی و معتبر مصاحبه‌های عمقی و پرسش‌نامه استفاده شده است. قلمرو مکانی تحقیق حاضر، منطقه شرق آفریقا است و پیش‌بینی می‌شود، از تصویب طرح تحقیق در دانشگاه از سال ۱۳۹۷ تا افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ ادامه داشته باشد. این پژوهش به‌دنبال تدوین راهکار فرهنگی، سیاسی و اقتصادی (عمق‌بخشی انقلاب اسلامی)، در شرق آفریقا است که از نظر موضوعی، به مقوله ماهیت، چگونگی و چیستی راهکارهای فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در شرق آفریقا با رویکرد انقلاب اسلامی و با عنایت بر سند چشم‌انداز ۲۰ ساله توجه دارد. البته این نکته را باید یادآور شویم، که چون در قلمرو موضوعی و عملیاتی، مجال پرداختن به همه موضوعات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی نیست. بنابراین از طرح گفتمان‌سازی انقلاب اسلامی و منویات رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) و سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران، به‌عنوان اهداف و سیاست‌های کلیدی در تدوین راهبردها بهره گرفته شده است. در ضمن گستردگی و تنوع موضوعات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی سبب شده است تا در این پژوهش تأکید اصلی بر سند چشم‌انداز ۲۰ ساله باشد. جامعه آماری در این پژوهش با کمیت ۳۰ نفر به‌صورت جامعه خبرگی هدفمند هدایت شده انتخاب شده است که شامل افرادی از نهادها و سازمان‌هایی از قبیل: سفارتخانه‌ها، سازمان فرهنگ و ارتباطات کشور، معاونت بین‌الملل حوزه علمیه، جامعه‌المصطفی، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشگاه تهران و دانشکده وزارت امور خارجه هستند. حجم انتخابی مصاحبه‌شوندگان ۳۰ نفر است. جامعه مورد پژوهش صاحب‌نظران رشته‌های مدیریت فرهنگی، ارتباطات و روابط بین‌الملل و اقتصاد دانشگاه تهران، دانشگاه امام صادق^(ع)، دانشگاه روابط بین‌الملل وزارت امور خارجه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی و دانشگاه امام حسین^(ع) است که در صدد توصیف

ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر در دیپلماسی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی و تبیین اهمیت متغیرهای مورد بررسی برای کشف و طراحی موقعیت جدید در قالب مدلی کاربردی و مطلوب است. در این پژوهش برای تهیه پرسش‌نامه ابتدا از طریق مصاحبه با مسئولین و خبرگان راهبردی حوزه فرهنگ، سیاست و اقتصاد از طریق شیوه خودنگاشت طی سه مرحله زیر اقدام شد:

❖ مرحله اول: برای دریافت و کسب دانش ضمنی خبرگان حوزه فرهنگی، سیاسی و اقتصادی با آنان مصاحبه شد و بر اساس هدایت و نظر آن‌ها طرح اولیه پرسش‌نامه با بهره‌گیری از ادبیات تحقیق و بر اساس دانش طراحی و تصمیم‌گیری راهبردی برای مشخص شدن میزان اهمیت و میزان اولویت اقدام آماده شد؛

❖ مرحله دوم: در این مرحله مؤلفه‌های مرتبط با فرهنگ، سیاست و اقتصاد در شرق آفریقا با بهره‌گیری از فرایند تحلیل، اهداف و سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران و تحلیل تفسیری سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور احصا گردید و از خبرگان نظرخواهی شد. ابتدا چهار مؤلفه اصلی قوت‌ها، فرصت‌ها، ضعف‌ها و تهدیدها و نتایج و پیامدهای مورد نظر مشخص شد و متعاقب آن برای هر کدام از این راهکارها و سازمان‌های متکفل در نظر گرفته شد؛

❖ مرحله سوم: این مرحله پس از استانداردسازی مؤلفه‌های مرتبط با دکتترین عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا شامل چهار محور: طراحی پرسش‌نامه با توجه به ابعاد و عوامل محیطی، توزیع پرسش‌نامه بین نخبگان، جمع‌آوری و تحلیل پاسخ‌ها و مقایسه پاسخ‌ها با مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه‌ها و اطلاعات محقق بود.

سرانجام با توجه به سطح و جایگاه افراد جامعه آماری که به‌عنوان مسئولین ارشد بخش‌های مختلف حوزه فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بین‌الملل (شرق آفریقا) بودند، با تشریح موضوع و توجیه لازم در مورد ضرورت انجام تحقیق، اقدام به ارائه و در نهایت ۴ مؤلفه اصلی و راهکارها مورد تایید قرار گرفت. در ادامه پس از تدوین و تنظیم پرسش‌نامه به‌منظور حصول اطمینان از اعتبار آن پیش‌آزمون به عمل آمد و قبل از توزیع پرسش‌نامه،

هدف از اجرای کار برای پاسخ‌دهندگان توضیح داده شده و از آنان خواسته شد ضمن ارائه پاسخ، نظرشان را درباره محتوای سؤالات ابراز نمایند تا در مرحله نهایی، سؤالات مبهم و نارسا مورد بازبینی و تجدید نظر قرار گیرد. قابلیت اعتبار پرسش‌نامه از طریق جامعه آماری خبرگی هدفمند هدایت شده و با توزیع پرسش‌نامه در بین ۳۰ نفر از صاحب‌نظران مورد مطالعه قرار گرفت که با تأیید نهایی آنان همبستگی درونی سؤالات پرسش‌نامه مشخص شد. بعد از تأیید مؤلفه‌ها و گزاره‌های راهبردی پرسش‌نامه در مرحله بعد برای مشخص شدن ضریب اهمیت و رتبه هر گزاره، دوباره پرسش‌نامه به ۲۰ نفر از اعضای جامعه خبره داده شد تا ضریب اهمیت و رتبه هر گزاره را از نمره ۱ تا ۴ مشخص کنند. شایان ذکر است، به اعضای جامعه خبره گفته شد که نمره ۱ نشان‌دهنده ضعف اساسی، نمره ۲ ضعف کم، نمره ۳ بیانگر نقطه قوت و نمره ۴ نیز نشان‌دهنده قوت بسیار بالا در عامل است و آن‌ها نیز برابر با نظر خبرگی و با توجه به نمره پیش‌بینی شده، نمره ضریب اهمیت و رتبه گزاره‌ها را مشخص کردند.

۵. یافته‌های تحقیق

پس از آشنایی با منطقه شرق آفریقای خاص: کنیا، تانزانیا و اوگاندا (عرب احمدی، ۱۳۹۵: ۶۵)، در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، در این بخش به فرصت‌ها و تهدیدات وضعیت فعلی پرداخته که طی جداول ذیل ارائه می‌شود. دو ملاحظه مهم و بنیادین در طول تحقیق برای یافتن پاسخ این سؤال که مؤلفه و عوامل محیطی مؤثر بر عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا کدام است؟ مد نظر قرار گرفت. ملاحظه اول ناظر به مبانی تدوین عوامل محیطی است. در فرایند تدوین عوامل محیطی این مفروض که عمق‌بخشی انقلاب اسلامی ایران، همان فرهنگ متعالی اسلامی است که در روح و کالبد فرهنگ ایران‌زمین دمیده شده و متناسب با تاریخ، جغرافیا، مذهب، زبان و غیره در طی ۱۴ قرن گذشته توسعه و تکامل یافته است و ویژگی‌های آن در حوزه‌های فرهنگ، سیاست و اقتصاد کشور تجلی یافته و همگی منطبق با اصول و ارزش‌های اسلام ناب محمدی (ص)، آرمان‌های انقلاب اسلامی،

رهنمودهای رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی^(ره) و مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی)، و اسناد فرادستی مربوط طراحی و تدوین شده است. عوامل محیطی به شرح زیر مورد تحلیل قرار گرفته است.

جدول ۱: عوامل محیطی سیاسی

ردیف	مقوله	حوزه سیاسی	تعداد
۱	عدم باور صحیح و واقعی به آفریقا از طرف دولت، بازرگانان و مردم	تهدید	۱۸
۲	بزرگ‌نمایی برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران.	تهدید	۲۵
۳	پشتیبانی سعودی‌ها در اختلافات فرقه‌ای	تهدید	۵
۴	ناتمام ماندن روابط ما بعد از برکناری رئیس‌جمهور برخی کشورها	تهدید	۱۸
۵	تمایل به غرب عمده‌ترین سیاست کشورهای منطقه	تهدید	۲۵
۶	قرار گرفتن حوزه شرق و شاخ آفریقا در حوزه پیرامونی عربستان سعودی	تهدید	۲۵
۷	تهدید نیروهای الشباب کنیا به واسطه بحران سومالی	تهدید	۱۵
۸	تهدید مرزهای کنیا؛ چراکه دولت سومالی که با الشباب سر جنگ دارد بخش قابل ملاحظه‌ای از کمک‌هایش را از کنیا و اوگاندا می‌گیرد.	تهدید	۱۵
۹	همکاری امنیتی قدرتمند با رژیم صهیونیستی و آمریکا	تهدید امنیتی	۱۹
۱۰	عدم استقلال، وابستگی امنیت سیاسی به‌خصوص در کنیا که دامنه نفوذ رژیم صهیونیستی و آمریکا خیلی قوی است	تهدید	۲۵
۱۱	تأثیر نفوذ و قدرت رژیم صهیونیستی و آمریکا در صورت‌بندی راهبردی ایران	تهدید	۲۵
۱۳۱۲	میانجی‌گری موسومنی (اوگاندا) بین رئیس انتقالی سودان و نتانیاهو (این دیدار در اوگاندا اتفاق افتاد)	تهدید	۲۰

ردیف	مقوله	حوزه سیاسی	تعداد
۱۳	پیروی و پیشبرد عمده سیاست‌های رژیم صهیونیستی توسط این کشورها	تهدید	۲۵
۱۴	عدم انسجام فعالیت‌های خارجی جمهوری اسلامی ایران در حوزه دیپلماسی بین‌المللی	تهدید	۱۶
۱۵	موافقت تأسیس سفارت رژیم صهیونیستی در اوگاندا	همگرایی	۱۶
۱۶	جای داشتن این کشورها در حوزه مناطق جغرافیای شامل دریای سرخ، تنگه باب‌المندب، خلیج عدن و نزدیکی به کانال سوئز	تهدید	۲۵

جدول ۲: عوامل محیطی فرهنگی

ردیف	مقوله	حوزه فرهنگ	تعداد
۱	حضور مسیونرهای انگلیسی در منطقه (دعوت به مسیحیت)	تهدید	۱۵
۲	حضور وهابیون (منشأ اختلافات فرقه‌ای عربستانی‌ها اماراتی‌ها قطری‌ها)	تهدید	۲۰
۳	تربیت مبلغ علیه ایران و تشیع	تهدید	۲۰
۴	تأکید بیش‌ازحد مبلغین ما بر تشیع و شیعه‌گری	تهدید	۵
۵	نسبت دادن تفرقه و فرقه‌گرایی به شیعیان	تهدید	۱۶
۶	عدم شناخت مناسب نسبت به آفریقا از طرف مسئولین و تصمیم‌سازان	تهدید	۱۹
۷	عدم شناخت سیر تحولی فرهنگی آفریقا از طرف مسئولین و تصمیم‌سازان	تهدید	۱۸
۸	بازخورد منفی، علی‌رغم گسترش فعالیت سازمان فرهنگ و ارتباطات	تهدید	۲۰
۹	عدم کارایی و مؤثر بودن فارغ‌التحصیلان جامعه‌المصطفی	تهدید	۲۲
۱۰	نیاز به اشتغال فارغ‌التحصیلان جامعه‌المصطفی	تهدید	۲۲
۱۱	باری بر سفارت بودن فارغ‌التحصیلان جامعه‌المصطفی	تهدید	۲۲

ردیف	مقوله	حوزه فرهنگ	تعداد
۱۲	تشدید بدبینی علیه فارغ‌التحصیلان به‌عنوان مخزن نظم و در‌دسر اجتماعی	تهدید	۲۲
۱۳	درگیری مدام پنهان و مخفی بین مسلمین و مسیحیان	تهدید	۲۰
۱۴	مبلغین و مدیران فرهنگی ما از پایتخت کشور مأموریتشان تکان نمی‌خورند	تهدید	۲۱
۱۵	رفاه‌طلبی مبلغین و مدیران جمهوری اسلامی ایران	تهدید	۲۱
۱۶	تقویت احزاب توسط کشورهای غربی در راستای نفوذ در فرهنگ و هنر	تهدید	۱۵
۱۷	بزرگ‌ترین مرکز آمریکایی سفارت آمریکا است با ۴۰۰ پرسنل بنام AFRICOM	تهدید	۲۵
۱۸	هرگاه رئیس‌جمهور مسلمان باشد نخست‌وزیرش مسیحی و به‌عکس	تهدید	۲۵
۱۹	مسیحیان مانع شدند که تانزانیا به سازمان کنفرانس اسلامی بپیوندد	تهدید	۲۵
۲۰	مدیریت افرادی بر مراکز جامعه‌المصطفی و موسسه بنت‌الهدی که معتقد به کار فرهنگی جدای از سیاست هستند	تهدید	۱۸
۲۱	اشتغال مسلمانان در کارهای پست و باربری	تهدید	۱۶
۲۲	جایگاه والاتر اجتماعی مسیحیان به‌خاطر حمایت‌های پنهان غرب	تهدید	۲۵
۲۳	استقرار مقر واتیکان در دارالسلام	تهدید	۱۵
۲۴	دعوت هرسال کاردینال پینگو به دارالسلام	تهدید	۲۵
۲۵	عدم پذیرش بحث، گفت‌وگو و تقریب مذاهب را توأم با مسلمان‌زدایی می‌کنند	تهدید	۲۰

جدول ۳: عوامل محیطی اقتصادی

ردیف	مقوله	حوزه اقتصاد	تعداد
۱	امنیتی کردن حضور ایران	تهدید	۲۵
۲	عدم برنامه‌ریزی و برنامه جامع اقتصادی جمهوری اسلامی ایران	تهدید	۲۵
۳	اعزام افراد ضعیف به آفریقا از طرف جمهوری اسلامی	تهدید	۱۵
۴	آسیب ناشی از کنار هم قرار گرفتن این افراد	تهدید	۱۵
۵	بیش‌ازحد حرف زدن و عمل کم از طرف جمهوری اسلامی ایران در حوزه اقتصاد	تهدید	۲۰
۶	رقبا بیشتر عمل می‌کنند و کمتر حرف می‌زنند	تهدید	۲۰
۷	یکی از مهم‌ترین تهدیدات خودمان، هستیم	تهدید	۱۵
۸	عدم تجربه حکومت‌داری در عرصه بین‌الملل	تهدید	۱۵
۹	قدمت و تجربه رقا و دشمنان در حکومت‌داری	تهدید	۲۵
۱۰	از دست دادن بسیاری از فرصت‌ها در دوره اصلاحات	تهدید	۲۰
۱۱	عدم هماهنگی بین بخش‌های (تجاری، اقتصادی و بازرگانی) بین‌المللی	تهدید	۲۵
۱۲	عدم انسجام و عدم همکاری بین سازمان‌ها و ادارات جمهوری اسلامی ایران	تهدید	۲۰
۱۳	وابستگی شدید اقتصادی کشورهای منطقه به آمریکا و عربستان (حمایت‌کنندگان اصلی جریان افراطی اسلامی)	تهدید	۲۰
۱۴	عدم اهمیت و اهمال در عمل نسبت به آفریقا با وجود شعارهای عالی	تهدید	۱۵

ردیف	مقوله	حوزه اقتصاد	تعداد
۱۵	عدم توانایی تأمین بودجه لازم	تهدید	۱۵
۱۶	ترس و وحشت بیش‌ازحد کشورهای منطقه در همکاری با جمهوری اسلامی ایران	تهدید	۲۰

در این پژوهش، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و تدوین راهکار از روش تحلیل توصیفی و استنباطی در قالب محیط فرهنگی، سیاسی و اقتصادی استفاده شده است. رویکرد پژوهش برای تدوین راهکار، رویکرد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بوده و با تجزیه، تحلیل و ترکیب موارد تحصیل شده به تدوین راهکارهای فرهنگی، سیاسی و اقتصادی پرداخته شده است.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

هدف پژوهش حاضر، بررسی راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا است. از بین کشورهای آفریقای شرقی که تعدادشان به ۱۷ کشور می‌رسد (شرق آفریقای عام) سه کشور تانزانیا، کنیا و اوگاندا (شرق آفریقای خاص) جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند. که به دلیل قرابت و پیوندهای دینی، مذهبی و فرهنگی از یک طرف و جایگاهشان در مناطق جغرافیای راهبردی، جغرافیای سیاسی و جغرافیای زیستی شرق آفریقا از ظرفیت بیشتری برای همگرایی با جمهوری اسلامی ایران برخوردارند. این مهم توجه بیشتر جمهوری اسلامی ایران را از طرف دولتمردان، مدیران ارشد و دست‌اندرکاران فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران. طلب می‌کند. بنابراین، به نظر می‌رسد، نگاه عمق‌بخشی به شرق آفریقا ذیل همان نگاه تمدنی حضرت امام^(ره) و مقام معظم رهبری است؛ یعنی حرکت به سوی هم‌سو کردن کشورهای این منطقه با اهداف انقلاب اسلامی باشد که بر این اساس، این پژوهش به دنبال شناسایی راهکار دیپلماسی فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا بود. این کار با احصای

ابعاد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی شروع شد، سپس برای هر بُعد مطالعات اکتشافی به صورت مصاحبه و مطالعه منابع و اسناد مربوطه انجام گرفت.

بر اساس یافته‌های این تحقیق از یک طرف بین ابعاد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی و از طرف دیگر بین سازمان‌های عمل‌کننده، رابطه‌ای قوی و معنادار وجود دارد. البته بُعد فرهنگی بر بُعد سیاسی و آن هم بر بُعد اقتصادی حاکم و شامل است. این بدان معناست که برای عمق‌بخشی به دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران در شرق آفریقا لازم است، عامل فرهنگی را بیشتر بها داده و تمرکز اصلی ما بر آن باشد و در مرتبه بعد مسائل سیاسی و اقتصادی را دنبال می‌کنیم. در عین حال عمق‌بخشی زمانی پایدار خواهد بود که ترکیبی از سه‌گانه فوق داشته باشیم و هیچ‌کدام را فدای دیگری نکنیم. راه‌کارهایی که در این راستا ارائه می‌شوند، نیز از این ویژگی برخوردار هستند. سازمان‌های متکفل نیز برای موفقیت در اهداف خود باید ترکیب اقدامات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را با اولویت کارهای فرهنگی لحاظ کنند. در همین راستا نتایج به دست آمده به شرح ذیل در سه قسمت مطلوبیت‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی بیان می‌شوند:

مطلوبیت‌های فرهنگی

❖ تقویت و توسعه دیپلماسی عمومی در منطقه شرق آفریقا از طریق بسترهای فرهنگی، اجتماعی و مذهبی و فعال کردن نهادهای مردمی و غیر دولتی جمهوری اسلامی ایران. در این منطقه؛

❖ ایجاد ارتباط بین علمای دینی جمهوری اسلامی ایران. و رؤسای فرقه‌های شیعی و مسلمانان منطقه؛

❖ گسترش فرهنگ اهل‌بیت^(س) و اسلام ناب محمدی^(ص) به اضافه گفتمان انقلاب اسلامی و نزدیک کردن جامعه شیعیان و اهل سنت و حتی مسیحیان منطقه شرق آفریقا.

مطلوبیت‌های سیاسی

❖ استفاده از ظرفیت دیپلماسی رسمی در گسترش روابط همه‌جانبه با دولت‌های کشورهای منطقه شرق آفریقا به‌منظور ایجاد فضای مناسب تقویت همکاری‌های همه‌جانبه حتی دفاعی و امنیتی؛

❖ حمایت از روسا و حاکمان مسلمان و انقلابی کشورهای منطقه شرق آفریقا به‌منظور حمایت از مسلمین و جلوگیری از تضعیف آن‌ها در منطقه و ممانعت از روی کار آمدن مسیحیان و جلوگیری از قدرت‌گیری بیش‌ازحد آن‌ها در عرصه‌های داخلی و خارجی که نتیجه آن تقابل با جمهوری اسلامی ایران. و همراهی با سیاست‌های آمریکایی و رژیم صهیونیستی خواهد بود؛

❖ تقویت اسلام‌خواهی و بیداری مردم منطقه شرق آفریقا از طریق بالا بردن روحیه ضد استکباری آن‌ها و انجام عملیات روانی گسترده علیه آمریکا و رژیم صهیونیستی با محوریت موضوع فلسطین و جنایات آن‌ها در جهان اسلام،

مطلوبیت‌های اقتصادی

❖ استفاده از ظرفیت دیپلماسی رسمی و غیررسمی در گسترش روابط اقتصادی با کشورهای منطقه شرق آفریقا به‌منظور ایجاد فضای مناسب تقویت همکاری‌های تجاری اقتصادی؛

❖ توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل جاده‌ای، ریلی، هوایی و دریایی هر دو طرف (جمهوری اسلامی ایران. و کشورهای شرق آفریقا)؛

❖ انتقال فناوری کشاورزی، صنعتی، درمانی پزشکی، استخراج نفت و گاز به‌منظور توسعه و ترقی متقابل تبادلات تجاری اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و کشورهای منطقه.

برای رسیدن به راه‌کارهای عمق‌بخشی که سؤال اصلی تحقیق بوده است، سه بُعد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مورد تحقیق و بررسی قرار گرفت، که هر بُعد را به دو مؤلفه فرصت‌ها و تهدیدها تقسیم کردیم.

خاستگاه ابعاد سه‌گانه فوق یک تحلیل جامعه‌شناسانه است که در آن برای هر جامعه این سه بُعد را تعریف می‌کنند. طبیعتاً هر پژوهشی که در جامعه صورت می‌گیرد می‌تواند، دارای این سه بُعد باشد. این ابعاد زیرساخت مدل مفهومی پژوهش ما را شکل می‌دهد و راهنمایی برای جمع‌آوری اطلاعات و مصاحبه‌ها و طبقه‌بندی نتایج آن‌ها است. همچنین معیار تقسیم‌بندی راهکارها، سازمان‌های متکفل و بررسی تهدیدها و فرصت‌ها است، از بین این سه بُعد، بُعد فرهنگی را مقدم کرده و دو بُعد دیگر را ذیل آن توضیح دادیم.

بُعد فرهنگی: منظور از بُعد فرهنگی، راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا در برگیرنده تمام عناصر، عوامل و شرایط فرهنگی جامعه و منطقه شرق آفریقا است که چهارچوب و قالب فرهنگ منطقه فوق را شکل می‌دهد. در تحقق ما شامل فرصت‌ها و تهدیدات فرهنگی این منطقه می‌شود. فرصت‌های فرهنگی شامل آن دسته عواملی است که منجر به فراهم آوردن ساختارهای نرم‌افزاری و ظرفیت‌هایی می‌شود که امکان انتقال، گسترش و ریشه‌دار کردن مبانی فرهنگی انقلاب اسلامی را مقدور می‌کند. تأکید این مؤلفه بر ایجاد زمینه برای ایجاد زمینه عمق‌بخشی فرهنگی انقلاب اسلام در شرق آفریقا است. تهدیدات فرهنگی، شامل آن دسته عواملی است که منجر به فراهم آوردن ساختارهای نرم‌افزاری و ظرفیت‌هایی می‌شود که امکان انتقال، گسترش و ریشه‌دار کردن مبانی فرهنگی دشمنان و رقبا را امکان‌پذیر می‌کند. تأکید این مؤلفه بر تبدیل تهدیدات به فرصت‌ها برای عمق‌بخشی فرهنگی انقلاب اسلامی در منطقه است.

بُعد سیاسی: منظور از بُعد سیاسی، راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا در برگیرنده تمام عناصر عوامل و شرایط سیاسی است که چهارچوب و قالب سیاست سیاست‌مداران در حوزه شرق آفریقا را می‌سازد و در تحقیق ما شامل فرصت‌ها و تهدیدهای سیاسی این منطقه می‌شود. فرصت‌های سیاسی شامل آن دسته عواملی است که منجر به فراهم کردن ساختار و ظرفیتی می‌شود که امکان صدور ارزش‌ها و مبانی سیاسی انقلاب اسلامی در حوزه دیپلماسی و عمومی منطقه شرق آفریقا را مهیا سازد. تأکید این مؤلفه بر زمینه‌سازی برای ایجاد عمق‌بخشی سیاسی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا است.

تهدیدات سیاسی شامل آن دسته عواملی است که منجر به نفوذ دشمنان و رقبا در عرصه سیاسی این منطقه می‌شود و از کنترل جمهوری اسلامی ایران خارج است. تأکید این مؤلفه بر تبدیل آن به فرصت سیاسی برای جمهوری اسلامی ایران است.

بُعد اقتصادی: منظور از بُعد اقتصادی، نیز راهکار عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا است و شامل آن دسته عواملی است که منجر به فراهم آوردن ساختار و ظرفیت‌هایی می‌شود که امکان ایجاد، انتقال و گسترش روابط اقتصادی کشور را در ورای مرزها امکان‌پذیر می‌کند. بُعد اقتصادی در تحقیق ما شامل فرصت‌ها و تهدیدات اقتصادی در منطقه شرق آفریقا است. فرصت‌های اقتصادی شامل آن دسته عواملی است که منجر به فراهم آمدن ساختار اقتصادی و ظرفیتی می‌شود و امکان ایجاد انتقال و گسترش امور اقتصادی در منطقه شرق آفریقا را فراهم می‌سازد. تأکید این مؤلفه بر ایجاد زمینه عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا است. تهدیدات اقتصادی شامل آن دسته عواملی است که باعث ازدست‌دادن فضا و ظرفیت‌های جدید اقتصادی جمهوری اسلامی ایران می‌شود. تأکید این مؤلفه بر رفع موانع عمق‌بخشی اقتصادی انقلاب اسلامی در شرق آفریقا است.

۶-۱. پیشنهادهای کاربردی

پیشنهاد ایجاد قرارگاهی که تمام فعالیت‌های فرهنگی بین‌المللی مربوط به منطقه شرق آفریقای وزارت امور خارجه، جامعه‌المصطفی، جامعه‌المرتضی، دانشگاه آزاد، سازمان تبلیغات، سازمان فرهنگ و ارتباطات، مجمع جهانی تقریب مذاهب و مجمع جهانی اهل‌بیت را نیازسنجی، برنامه‌ریزی و هماهنگ کند. با توجه به تقسیم‌بندی و اولویت‌بندی کشورهای این منطقه پیشنهادهای ذیل نیز ارائه می‌گردد:

- ❖ بکر بودن قاره آفریقا بطور عام و شرق آفریقا به‌طور خاص در حوزه معنویت و تأثیرپذیری بسیار زیاد فرهنگی از جمهوری اسلامی ایران فرصت بسیار خوبی برای سازمان‌های متکفل است؛

- ❖ ایجاد روحیه اخوت و برادری (وحدت) بین فرق اسلامی، زمینه استفاده از ظرفیت‌های کشورها را برای عمق‌بخشی انقلاب اسلامی در منطقه شرق آفریقا مهیا می‌کند؛
- ❖ جامعه‌المصطفی و سایر سازمان‌های متکفل می‌توانند از بین دانش‌آموزان و دانشجویان فرق مختلف اسلامی، افراد نخبه را شناسایی و تسهیلات اعزام آن‌ها به ایران برای تحصیل در دانشگاه‌ها و رشته‌های مختلف اسلامی، پزشکی، مهندسی، سیاسی، حقوق و غیره را فراهم کنند؛
- ❖ پیشنهاد می‌شود مدیران ارشد فرهنگی طرح و برنامه خود را برای ایجاد همبستگی با مسیحیان این منطقه و پیوند دوستی و همکاری هرچه بیشتر ارائه و در راه اجرای آن از هیچ تلاشی کوتاهی نکنند تا در سایه این همبستگی، گام‌های اساسی در زمینه تمدن‌سازی نوین اسلام برداشته شود. برای این مهم نیز دانشگاه ادیان، جامعه‌المصطفی، سازمان فرهنگ و ارتباطات و وزارت امور خارجه پیشنهاد می‌شوند.

فهرست منابع

- آشوری، داریوش (۱۴۰۲). *دانشنامه سیاسی*، انتشارات مروارید.
- احمدی نوح‌دانی، سیروس؛ صالح آبادی، ریحانه (۱۴۰۱). *بررسی و تبیین مفهوم جهانی اندیشی و عوامل مؤثر بر آن*، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک ۱۳ (۴۸): ۵۸-۷۸.
- بخشی، احمد (۱۳۹۴). *اژدهای زرد در قاره سیاه (روابط چین و آفریقا)*، تهران.
- حکیمی، حسین (۱۳۹۹). *سنت و فرهنگ در کنیا*، نشر الهدی.
- شکبیا، محمدرضا (۱۳۸۸). *سرزمین و مردم کنیا*، موسسه فرهنگی هنری و انتشارات بین‌المللی الهدی.
- عرب احمدی، امیر بهرام (۱۴۰۰). *جایگاه ایرانیان شیرازی الاصل در توسعه و تمدن فرهنگ شرق آفریقا*، نگارخانه.
- عرب احمدی، امیر بهرام (۱۳۹۱). *اسلام در شرق آفریقا*، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- عرب احمدی، امیر بهرام (۱۳۹۰). *شیعیان خوجه اثنی عشری در گستره جهان*، موسسه شیعه‌شناسی.

References

- Samiee Esfahani, Alireza. (2018). Theoretical Study on the Concept, Nature and Performance of Populism, Journal of the Political and International Approaches, Vol. 11, No. 2.